

Toplumsal Hareketler ve Medya: “Wall Street İşgali”nin Medyada Temsili

Yrd. Doç. Dr. A. Fulya ŞEN

Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi

Gazetecilik Bölümü

Elazığ

Özet

Bu çalışmada, “Wall Street’i İşgal Et” hareketinin Türkiye’de egemen ve alternatif medyada temsili incelenmiştir. Yurttaş katılımının önemli bir aracı haline gelen toplumsal hareketler karşısında medyanın tutumunu örneklemek amacıyla egemen ve alternatif internet haber medyasında “Wall Street’i İşgal Et” hareketine ilişkin egemen anlamların kuruluşu ve işleyişi tartışılmıştır. Bu bağlamda, medyanın “Wall Street’i İşgal Et” hareketi haberlerine ilişkin öncelikleri ve yeğlemeleri, eylemlerin anlatılma ve egemen anlamların oluşturulma biçimleri araştırılmış ve bu anlamların üretimi, Van Dijk’in eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal hareketler, haber medyası, protesto gösterileri, temsil, eleştirel söylem çözümlemesi.

Social Movements and Media: The Representation of “Occupy Wall Street” Movement in the Media

Abstract

In this study, the representation of the “Occupy Wall Street” in main stream and alternative media has been examined in Turkey. The construction of dominant meanings concerning the “Occupy Wall Street” movement in alternative and main stream news media have been discussed in order to show the approach of the media in the face of social movements which have become an important tool of the citizen participation. In this context, the priorities and preferences of media on “Occupy Wall Street” movement, the forms of actions narrative and the construction of dominant meanings have been researched and the production of these meanings have been tried to analysed through Van Dijk’s critical discourse analysis methodology.

Key Words: Social movements, news media, protest demonstrations, representation, critical discourse analysis.

Giriş

Problemin sunumu

Toplumsal hareketler, tüm toplumsal ve siyasî sorunlara kitlesele katılımı teşvik eden demokratik bir toplumda yurttaşların endişelerini ifade edebilmelerinin ve toplumsal değişimi sağlamanın gerekli ve olumlu bir aracı olarak kabul edilmektedir

(Phipps and Szagala, 2007: 39). Toplumsal hareketlerin tarihsel mirası, kapitalist sanayileşme sürecindeki popüler hareketlere ve işçi sınıfı hareketlerine dayanmaktadır. Sanayileşme döneminin popüler hareketleri, birbirine bağlı iki farklı süreci birleştirmiştir. Bunlardan birincisi, sanayi üretiminin örgütlenmesini, araçları ve amaçları kontrol etmek amacıyla kapitalistlere karşı muhalif işçi sınıfının toplumsal çatışmasıdır. İkinci süreç ise modern ulus-devletin inşasından dışlanmış olan toplumsal kategorilerin yurttaşlıkla bütünleşmeleridir. Bu, siyasal demokrasiyi yaygınlaştıran ve devletin meşruluğunun temelini genişleten siyasal bir süreçtir. 19. Yüzyılın işçi sınıfı hareketlerinde, sınıf çatışması ile siyasal hakların genişlemesi ve yurttaşlık mücadelesi birbiri ile birleşmiş ve birbirini tamamlamıştır (Melucci, 2007: 90). Bu sınıf temelli toplumsal hareketler, günümüzde yerini sınıf çatışmalarına dayanmayan ve kimlik politikalarına odaklanan yeni toplumsal hareketlere bırakmıştır. Yeni toplumsal hareketler, radikal demokrasi kuramlarının uygulama alanları olarak sivil toplum ekseninde gelişmiştir. Bu çalışmada, eski ve yeni toplumsal hareketlere ilişkin kuramsal yaklaşımlar tartışılmayacak, toplumsal hareketler ve haber medyası ilişkisi üzerinde durularak “Wall Street’i İşgal Et” hareketi örneğinde toplumsal hareketlerin medyada temsili incelenecektir.

New York'ta 17 Eylül 2011 tarihinde başlayan “We Are 99%/Occupy Wall Street” (Biz Yüzde 99'uz/Wall Street’i İşgal Et) hareketi, küresel kapitalizmin kalbi olarak bilinen Manhattan’dan tüm dünyaya yayılmıştır. ABD’de 100 şehir olmak üzere küresel ölçekte 1500 şehirde destek bulan bu hareket, büyük bankaların ve çok uluslu şirketlerin demokrasi üzerindeki yıkıcı gücüne ve ekonomik çöküşü yaratan Wall Street’e karşı bir mücadele olarak ortaya çıkmıştır. Mısır ve Tunus’taki halk ayaklanmalarından ilham alan “Wall Street’i İşgal Et” hareketi, en zengin %1’in küresel ekonominin kurallarını nasıl yazdığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Dünya çapındaki işgal eylemleri, halk meclisi olarak bilinen ve bağlayıcı olmayan bir fikir birliğine dayanan kolektif bir karar alma aracı kullanarak düzenlenmektedir (<http://occupywallst.org/about/>). 1999’un Kasım ayında binlerce gösterici tarafından Dünya Ticaret Örgütü’nün toplantısı sırasında Seattle’da gerçekleştirilen ve Dünya Ticaret Örgütü toplantısını engelleyerek sembolik bir başarı kazanan küresel kapitalizm karşıtı bu hareketi, küreselleşme karşıtı protestoların ve bugünlerde cereyan eden “Wall Street’i İşgal Et” hareketinin bir öncüsü olarak görmek mümkündür. 2000’li yılların

başında Washington, Prag, Genova ve Quebec gibi şehirlerde Seattle protestosuna benzer toplumsal hareketler IMF, Dünya Bankası, G8 gibi uluslararası kuruluşlara yönelik olarak gerçekleştirilmeye devam etmiş ve bu eylemlerin çıkış noktasını Küresel Adalet Hareketi (KAH) oluşturmuştur. 11 Eylül'den sonra KAH eylemcileri yeni bir evreye geçmiş, başarıya ulaşmak için sadece protesto değil, çözüm de ortaya koyma gereğinden hareketle dünyanın çeşitli bölgelerinde bölgesel, ulusal ve yerel forumlar düzenlemiştir. Wall Street İşgali (WSİ), farklı bir hareket olarak ortaya çıksa da KAH'ın forum odaklı ikinci evresini sonlandırarak üçüncü evreye işaret etmiştir (Uncu, 2011: 9).

Hardt ve Negri'ye göre, "Wall Street'i İşgal Et" pankartı altında yapılan gösteriler, sadece ekonomik adaletsizliği değil, aynı zamanda ve belki daha da önemlisi, sorunları ve istekleri dile getirdikleri için pek çok insan arasında yankı uyandırmıştır. Protestolar Aşağı Manhattan'dan çıkıp, ülke çapındaki kentlere ve kasabalara yayıldıkça, şirketlerin açgözlülüğüne ve ekonomik eşitsizliğe karşı öfkenin gerçekliği ve derinliği ortaya çıkmıştır. Ancak, en az bunun kadar önemli olan şey, politik temsilin yetersizliğine –veya başarısızlığına- yönelik protestodur. Buradaki sorun, politik temsilin yetersizliği veya başarısızlığı, şu veya bu politikacının, şu veya bu partinin etkisiz veya yozlaşmış olması değil, çok daha genel anlamda temsili siyasi sistemin yetersiz olmasıdır. WSİ hareketinin, bankacıların ve finans endüstrisinin hiçbir şekilde "bizi" temsil etmediği mesajını verdiğini belirten Hardt ve Negri'ye göre, Wall Street için iyi olan, kesinlikle ülke veya dünya için iyi değildir. Temsiliyetin en görünür başarısızlığı, politikacıların ve siyasi partilerin halkın çıkarını temsil etmekle yükümlü olmasına rağmen, aslında açıkça bankaları ve kredi kuruluşlarını temsil etmesidir. Kahire ve Tel Aviv'den Atina'ya, Madison'a, Madrid'e ve şimdi de New York'a yayılan bu farklı protesto hareketlerinin tümü, mevcut temsili siyasi sistemin yapılarından duyulan hoşnutsuzluğu dile getirmektedir. Hardt ve Negri, bu hareketin gerçek demokrasi için alternatif olarak ne sunduğuna ve hedefledikleri gerçek demokrasinin ne olduğuna ilişkin en açık ipuçlarının, hareketlerin kendi iç örgütlenmelerinde, özellikle meydanlarda kamp kuranların yeni demokratik pratikleri deneyimleme biçimlerinde bulunabileceğini ve bu hareketlerin meclisler ve katılımcı karar alma yapıları ile karakterize edildiğini belirtmektedir (2011). Wall Street İşgali hareketini, 1968'den bu yana ABD'de yaşanan en önemli siyasî olay olarak tanımlayan

ve bu hareketin 1968 hareketi gibi ileride örnek alınacak bir model yaratmayı başardığını ifade eden Wallerstein'a göre, sadece sefalet içinde olanların değil, yoksul ücretli kesime yüklenen ekonomik zorlukların giderek büyümesi ve ABD nüfusunun %1'inin (veya Wall Street) açgözlülüğünün ve diğer kesimlere uyguladığı ³sömürünün artması ve dünyada yaşanan diğer emsal hareketler (Arap Baharı, İspanya'daki hareketler, Şilili öğrenciler, Wisconsin'deki sendikalar) isyan ateşini yakmıştır. Wallerstein, hareketin ilk aşamasında medyanın protestocuları görmezden geldiğini, hareket yayılmaya başlayınca da meseleyi tepeden bakan bir üslupla yorumladığını, hareketin meşruiyet kazanmasıyla birlikte merkez medyanın yayın organları olan New York Times ve Times gazetelerinin hareketi ciddiye alan ifadeler kullandığını belirtmiştir (2011).

WSİ, merkezî bir örgütü veya herhangi bir lideri bulunmayan yatay bir ağ olarak örgütlenmiştir. Farklı kesim ve kimlikleri temsil edenlerin ortak özelliklerinden biri, kurumsal siyaseti ve siyasi partileri, başka bir ifadeyle temsili liberal demokrasiyi yetersiz bulmalarıdır. Şiddet içermeyen sivil itaatsizlik yöntemini kullanan bu hareketin eski tip devrimci hareketlerden en büyük farkı, katı sınırlarla tanımlanmış bir öznesinin olmaması ve bunun yerine içinde farklı kimlikleri barındıran, daha geçirgen ve esnek bir kolektif kimlik üzerinden hareket etmeleridir. Katılımcı demokrasi modelini kendi iç işleyişlerinde uygulayan bu hareket, siyasi karar alma mekanizmalarının elitlerle sınırlı kalmayıp, sıradan insanlara açılmasını talep etmektedir. Liberal demokrasinin daha ileriye götürülerek geniş bir tabana yayılmış, hiyerarşisiz ve katılımcı bir radikal demokrasinin¹ uygulanması çabası, bu geniş koalisyonun ortak paydasını oluşturmaktadır (Uncu, 2011: 9-10). Sivil itaatsizlik, demokratik bir hukuk devletinde tek tek veya grup halinde bazı yurttaşların toplumun dikkatini bir haksızlığa çekmek ve böylelikle onun düzeltilmesi yönünde bir toplumsal baskı yaratmak amacıyla, bilinçli olarak ve alenî şekilde hukuku çiğnemeleri/hukuk emrine muhalefet etmeleri durumu olarak tanımlanmaktadır. Sivil itaatsizlik hareketi, sistemin meşruluğunu reddetmemekte; tam tersine, sistemin temel ilkelerine atıfla kendini haklı göstermekte ve bu ilkelere uyulmasını talep etmektedir (Yayla, 2004: 214). Ancak, WSİ hareketinin sivil itaatsizliğin liberal açıklamalarının ötesine geçtiğini söylemek mümkündür. Sivil itaatsizliğin bilinen liberal gerekçesi, yurttaşların temel hak ihlallerini uygun yollarla açık bir şekilde ifade edebilmesidir. Demokratik bir kamusal alanda bu protesto

biçiminin gerekçesini ve rolünü müzakereci demokrasi ile ilişkilendiren ve Habermas'ın kamusal alan kavramına dayanan müzakereci yaklaşım, sivil itaatsizliğin demokratik savunmasının bazı eksikliklerini gidermeyi amaçlamaktadır. Kamusal alan, ideal normatif müzakereci demokrasinin önemli bir unsuru olarak, içinde yurttaşların ortak endişelerinin ve sorunlarının tartışıldığı forum ağlarını ifade etmektedir. Müzakereci demokrasi, yurttaşların anlaşmazlıklarını çözmeleri için karşılıklı saygıya dayalı kurumsallaşmış bir diyalog önermektedir (Smith, 2011). Elitlerin gücünün sınırlandırılması ve müzakereci demokrasinin kurulması talepleri, WSİ hareketinin alternatif bir sivil itaatsizlik örneği olduğunu göstermektedir.

WSİ hareketini, farklı kimlikleri içinde barındıran parçalı, dağınık, merkezlessiz ve esnek bir örgütlenme modeline sahip olması nedeniyle küreselleşme sürecinde oluşan “yeni toplumsal hareketler” içinde değerlendirmek mümkündür. Yeni toplumsal hareketler kavramı, sınıf temelli örgütlenmelere ve sınıfsal çelişkilere dayanmayan, daha çok kültürel kimliklere ve haklara odaklanan hareketleri ifade etmek için kullanılmaktadır. Laclau ve Mouffe'a göre, anti-otoriter, anti-kurumsal, anti-ırkçı, feminist ve ekolojik gruplardan ve etnik-dini-cinsel azınlıklardan oluşan yeni toplumsal hareketlerin ortak paydası, işçi ve sınıf mücadelesinden ayrılmış olmasıdır. Yeni toplumsal hareketler, sınıfların ayrıcalıklı statüleri üzerine kurulan söylemin kalıcılığına vurgu yapan yeni antagonizmalar/karşıtlıkların dışında üretim ilişkileri düzeyinde çok farklı bir dizi mücadeleyi birleştirmektedir (1990: 159). Kimliği ve farklılıkları temel alan bu yaklaşımlara karşılık, yeni toplumsal hareketlerin sınıf perspektifiyle açıklanmasını ve sınıfsal karakterinden koparılmamasını savunan görüşler de bulunmaktadır. Williams, çevre, barış, insan hakları gibi sorunların hepsinin sanayi üretim tarzının başlıca sistemleriyle ve özellikle de sınıf sistemiyle ilişkili olduğunu savunmaktadır. Wallerstein da yeni toplumsal hareketlerin sınıf dışı sayılamayacağına ilişkin savları desteklemektedir. Wallerstein'a göre kapitalizm, artı değeri artırmak için ücretli emekle çalışanların çoğalmasına neden olmakta ve buna bağlı olarak da emek gücünün değerini azaltmak için ücretli emek arasında tabakalaşmalar yaratmaktadır. Cinsiyetçilik ve ırk üzerinden yapılan ayrımlar, kapitalizmin lehine işleyen farklılaşmış bir ücretli emek ortaya çıkarmaktadır. Yeni toplumsal hareketlerin yükselmesinde teknolojik gelişmeler, üretim yapısında esnek üretime doğru gerçekleşen değişimler ve hizmet sektörünün büyümesi etkili olmuştur. Yeni toplumsal hareketlerin gelişme

süreci, kapitalizmin gerçekleşme seyrinden ve gelişme alanlarından bağımsız bir yol izlememiştir. Kadınların veya etnik azınlıkların da ücretli emeğe katılması, yeni toplumsal hareketleri oluşturan unsurlar ile kapitalizm arasında çok güçlü bağlar olduğunu göstermektedir (Erbaş ve Coşkun, 2007: 12-17). İşçi sınıfının ve kimliğinin, geç kapitalist toplumlarda bütün ayrışmalarına rağmen varlığını sürdürdüğünü ve işçi sınıfı kimliğinin cinsiyet ve ırktan daha belirleyici bir etken olduğunu savunan Marksist yaklaşıma göre, işçi sınıfının varlığını sürdürmesine yol açan çelişkiler, aslında yeni toplumsal hareketlerin üyelerini de kapsamaktadır. Bu nedenle, toplumsal kimliklerin en önemli unsuru sınıfsal pozisyonlarıdır. İşçi sınıfı mücadeleleri, yeni toplumsal hareketlerin hedeflerinin birçoğunu içermektedir (Miliband, 1989: 29-31). Mevcut sosyo-ekonomik şartlar altında kaybeden konumundaki herkesi kapsayan ve küresel kapitalizmin eşitsizliklerini protesto eden WSİ hareketinin taleplerini üretim ilişkilerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Toplumun işsiz, öğrenci ve emekli kesiminin katıldığı bu hareket, sınıflar arası bir ittifaka dayanmakta ve sınıfsal bir nitelik taşımaktadır.

Baskın grupların ve kurumların hegemonyasına meydan okuyan eleştirel toplumsal hareketler, demokrasinin canlandırılmasına önemli bir katkıda bulunmaktadır. Kamu sorunlarının ve bilincinin şekillenmesinde kitle iletişim araçlarının kilit bir rol oynadığı göz önüne alındığında, iletişimi demokratikleştirme mücadelesi, ekonomik sorunlardan toplumsal ve siyasi sorunlara kadar geniş bir yelpazede sonuçları etkilemektedir. Bu bağlamda, eleştirel toplumsal hareketler, kültürel çevremizi oluşturan iletişim kurumları ve uygulamaları tarafından belirlenmektedir. Medyanın demokratikleşmesi, medya aracılığıyla erişilen seslerin geniş bir alana yayılması, eşitlikçi ve katılımcı bir kamusal alanın oluşturulması açısından oldukça önemlidir (Hackett ve Carroll, 2004). Gamson ve Wolfseld'e göre, toplumsal hareketlerin kamu iletişimine gereksinim duymasının üç nedeni vardır: Birincisi, siyaseti harekete geçirmek ve geniş destek sağlamaktır. Toplumsal hareketlerin kamu alanında görünürlük kazanması, sorunlarının ve çözüm önerilerinin tanımlanması gerekmektedir. İkincisi, toplumsal hareketlerin yayın süresinin ötesine geçerek ana akım haber söylemi içinde bazı onaylama ölçülerini başarması gerekmektedir. Onaylama veya doğrulama, bir toplumsal hareketin siyasi gerçeklik çerçevelemesine güvenilirlik kazandırmakta ve kamu bilincini etkilemektedir. Üçüncüsü, toplumsal hareketler, üçüncü taraf olarak güç

dengeğini değiştirmek ve çatışmanın kapsamını genişletmek amacıyla bir araç olarak ana akım medyaya ihtiyaç duymaktadır (1993: 116).

Hackett ve Carroll'a göre, küresel şirketleşmenin çevresel, askeri, sosyal ve ekonomik sonuçlarına karşı çıkan eleştirel toplumsal hareketler, medyanın demokratikleşme projesine katkıda bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının demokratikleşmesi, her bir toplumsal hareket için mesajlarını vermesinin bir aracı, toplum içindeki pozisyonunu iyileştirmesinin bir yoludur. Ancak, bu pragmatik etkisinin ötesinde medyanın demokratikleşmesi, medyanın da eleştirel toplumsal hareketlerin karşı çıktığı sistemin bir parçası olması nedeniyle, radikal demokratik siyasetin ayrılmaz bir unsuru olarak görülmelidir. Eleştirel toplumsal hareketler, siyasal aktivitelerinin bir yan ürünü olarak medya ile ilişkilerini iki şekilde sürdürmektedir: Birincisi, egemen medya ile asimetrik ilişkilerini azaltarak stratejik iletişim planı ile medyada yer alma şansını artırmak, diğeri ise egemen medyaya olan bağımlılığını azaltarak kendi alternatif medyasını yaratmaktır. Toplumsal değişimin taşıyıcıları olarak, medya ve eleştirel toplumsal hareketler birbirini gerektirmektedir (2004).

şiddet içermeyen toplumsal hareketler, demokratik bir hak arama yöntemi olmasına rağmen, haber metinlerinde çatışma, kavga, gözaltı, polis şiddeti gibi anlatımlarla erveleenmekte, bu durumda demokratik bir hak olarak olumlu anlamını yitirmekte ve olumsuz bir anlam yüklenmektedir. Medya, anlam oluşturma yoluyla g/iktidar ilişkilerini yeniden üretmektedir. Örneğin, işçi-işveren ilişkisinin bir karşıtlık çerçevesinde anlamlandırıldığını ortaya koyan Glasgow Üniversitesi Medya Grubu (GUMG), haber üretim sürecine ve haberin tarafsızlığı üzerine yoğunlaştıkları "Bad News" isimli çalışmalarında medya içeriğiyle ilgili oldukça kapsamlı bir inceleme yapmışlardır. Bu çalışmada, endüstriyel uyuramazlıklarda şirket yönetimlerinden çok işçi sendikalarının nasıl suçlandığını göstermişler ve televizyon haberlerinin, toplumda işçi sınıfı gibi daha az güçlü gruplara karşı güçlü aktörler lehine n yargılı olduğunu iddia etmişlerdir. Araştırmacılar, BBC ve ITN'in haber odalarında haber üretim sürecine ilişkin gözlem yapmışlar ve endüstri işçilerinin grevinin haberlere nasıl yansıtıldığını incelemişlerdir. Görüşlerine başvurulan patronlar genellikle stüdyoda konuk edilirken, işçiler ve sendika temsilcilerinin kısa sokak röportajlarıyla konuya dahil edildikleri gözlemlenmiştir. Greve karşı olanların, destek verenlere oranla, haberlerde daha geniş

bir şekilde yer aldıkları saptanmıştır (GUMG, 1976). Glasgow Medya Grubu (GUMG)'nin araştırmasında, çatışmaların ve krizlerin medyada genellikle işçilerin suçlanması çerçevesinde sunulduğu ve ekonomik sistemin eleştirisinin yasaklanmış gibi görüldüğü vurgulanmıştır (1976: 232).

Şiddet içermeyen toplumsal hareketleri hem basın hem de televizyonda inceleyen ilk ayrıntılı çalışmada, 27 Ekim 1968'de Londra'da gerçekleştirilen Vietnam karşıtı kitlesel protestoların medyadaki sunumu incelenmiştir (Halloran, vd., 1970). Londra sokaklarında barış içinde yürüyen yaklaşık 60.000 protestocunun katıldığı gösteride, çok az sayıda şiddet içeren olay olmasına ve protesto eylemlerinin huzurlu ve sakin bir yürüyüş şeklinde gerçekleşmesine rağmen, medya, haberin kapsadığı alan içinde farklılıklar olsa da, tamamen şiddet sorunu üzerinde durmuş ve hareketin bu sınırlı yönüne odaklanmıştır (Halloran, vd., 1970: 237, 301). Araştırmacılar, bu büyük siyasî protesto hareketinin yanlış tanıtılmasının ve tüm medyada olumsuz bir şekilde yer almasının, demokrasi açısından sorunlara yol açtığı sonucuna varmışlardır (Halloran, vd., 1970: 318). Hall ve arkadaşlarının "Krizlerin Denetimi" (1978) adlı kapsamlı haber analizleri, egemen ideolojinin haber metinlerinde nasıl kurulduğuna yönelik önemli bir çalışmadır (Akt. İnal, 1996: 91). Bu çalışma, sokak soygunculuğu (mugging) konusunda basın yoluyla yayılan ahlakî panik, savaş sonrası konsensüs politikasının çöküşü ve otoriter bir devletin büyümesi arasında iddialı bir ilişki kurmaya çalışan karmaşık bir yorumsamacılığı içermektedir. Hall ve arkadaşları, ampirik analiz aracılığıyla, 1970'lerin başında algılanan şiddet suçları tehdidinde basının aşırı tepki verdiğini ortaya çıkarmışlardır. Sokak soygunculuğu nitelemesi, ABD'den ithal edilmiş ve sosyal demokrasinin uzlaşma politikasının altını oyma aracı olarak kullanılmıştır (Akt. Stevenson, 2008: 67).

Toplumsal hareketlerin gösteriler düzenleyerek medyanın ilgisini çekmeyi amaçladığını belirten Smith vd., Washington D.C.'de 1982 ve 1991 yıllarında düzenlenen protestolara ilişkin gazete ve televizyon haberlerini inceledikleri çalışmalarında, toplumsal hareketlerin etkisinin şekillenmesinde konuların medya tarafından nasıl çerçeveslendiği ve protesto haberleri ile protestocuların hedeflerinin tutarlı olup olmadığını sorgulamışlar, haberlerde protesto olayına mı, protestocuların sorunlarına mı odaklanıldığı üzerinde durmuşlardır. Araştırma sonuçları, toplumsal

hareketlerin medyada etkisini ve gücünü azaltan bir şekilde tasvir edildiğini ortaya koymuştur (Smith, vd., 2001). Protesto gösterilerinin medyadaki sunumuna ilişkin araştırmalarda medyanın protestocuları olumsuz referanslarla tasvir ederek haksız bir ön yargı oluşturduğunu belirten McLeod'a göre, protestocu gruplara yönelik olumsuz davranışlar, demokratik bir katılım biçimi olan protestoya karşı caydırıcı bir etki yaratmaktadır. McLeod, bu tür olumsuz algıları araştırmak amacıyla aynı protestoyla ilgili televizyon haberlerini incelemiştir. Araştırma sonuçları, haberler arasındaki nüansların, seyircinin polise ve protestoculara ilişkin algılarında önemli farklılıklara yol açtığını, ancak toplumsal hareketlerin yararını algılamalarında bir farklılık olmadığını göstermiştir (1995: 4-19).

Medyanın toplumsal hareketlerin yörüngesini etkilediğini belirten Gamson ve Wolfsfeld, bu hareketlerin desteklenmelerine yardımcı olmak ve durumlarını onaylatmak için büyük ölçüde medyaya bağımlı olduklarını öne sürmüşler, toplumsal hareketler ile medya arasındaki ilişkiye odaklanarak medyanın sonuçları nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, toplumsal hareketin karakteristiği, medyanın çerçeveleme biçimini ve sempatisini etkilemektedir. Yazarlar organizasyon, profesyonellik ve stratejik planlama gibi unsurların önemine vurgu yapmışlar ve hareketin eğlence ve görsel değerlerinin etki yarattığını belirtmişlerdir (1993). Toplumsal hareketler ve haber medyası arasındaki paradoksal ilişkiyi analiz eden ve toplumsal hareketlerin bağlamsal olarak haber medyası içinde çerçevelendiğini belirten bir diğer çalışmada, 15 Haziran 2000'de Toronto'da gerçekleştirilen yoksulluk karşıtı gösterilerin, iki popüler haber kaynağı olan Toronto Star ve Globe and Mail gazetelerindeki sunumu incelenmiştir. Siyasî muhalif yönelimleri nedeniyle seçilen bu kaynaklar, hem içerik çözümlemesi hem de söylemsel yorumlama düzeyinde ele alınmıştır. Yorumlanan veriler, haber kaynaklarının ön yargılarına ilişkin merkezi hipotezleri güçlendirmiş, genel olarak, haber medyası içinde toplumsal hareketlerin öznel çerçevesinin sıklıkla ya engel olma ya da zayıflatma amacına hizmet ettiğini ortaya koymuştur (Phipps and Szagala, 2007).

Küresel kapitalizmin belirlediği iktidar ilişkilerinin medya aracılığıyla meşrulaştırılması ve ekonomik ve kültürel olarak avantajlı konumda olanların medyada sesini daha çok duyurması ile eşitsiz iktidar ilişkileri yeniden üretilmektedir. Medya,

ideolojilerin anlam oluşturma ve oluşmuş anlamların temsili açısından bir mücadele alanıdır. Küresel kapitalizmin içinde bulunduğu meşruiyet krizinin bir yansıması olan “Wall Street İşgali”ne ilişkin ulusal medyada kurulan anlamlandırma erevesi, bu çalışmanın temel problematiğini oluşturmaktadır.

Amaç

Bu alışmada, Türkiye’de medyanın “Wall Street’i İşgal Et” hareketini temsil etme biçimi incelenmektedir. Türkiye’de medyanın yurttaş katılımının önemli bir aracı haline gelen toplumsal hareketler karşısındaki tutumunu örnekleme amacıyla egemen ve alternatif internet haber medyasında WSİ hareketine ilişkin egemen anlamların kuruluşu ve işleyişi ele alınmaktadır. Bu bağlamda, medyanın WSİ hareketi haberlerine ilişkin öncelikleri ve seçimleri, protesto hareketlerinin anlatılma, egemen anlamların oluşturulma ve aktarılma biçimi üzerinde durulmaktadır.

Kuramsal ereve

Günümüzde kitle iletişim araçları, toplumsal yapıların ve pratiklerin oluşturduğu alanın bir parçası haline gelmektedir. İletişim kurumları ve ilişkileri, toplumsal alanı tanımlamakta, inşa etmekte, siyasal alanın inşasına yardım etmekte ve modern endüstriyel sistemler içinde maddi bir g oluşturmaktadır (Hall, 1997: 84). Medya içeriği, toplumdaki iktidar ilişkilerinin kabataslak bir haritasını göstermekte ve iktidar, medya aracılığıyla ideolojik düzeyde iktidarını sürdürmektedir. İdeolojik düzey, toplumdaki en yüksek iktidar odakları yararına çalışmaktadır. İdeolojik düzeyde medya, toplumdaki güçlü çıkar gruplarının bir uzantısı olma işlevini yerine getirmekte, egemen ideolojinin yeniden üretiminde ve kontrol sisteminin sürdürülmesinde rutinleri, değerleri ve kurumsal yapıları bir arada tutmaktadır. Medya rutinleri genelde güçlü kaynaklar yararına işlemekte ve ideolojik düzeyde bu güçlü kaynaklar, bireyler olarak değil sınıf olarak kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedir (Shoemaker ve Reese, 1997: 102-103). Bu çalışmada medyada iktidar ilişkilerinin temsili, haber üretimini belirleyen ideolojileri ve haberin içinde oluştuğu ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamı ele alan eleştirel yaklaşım içinden incelenmiştir.

İletişim alanında, toplumsal düzeni meşrulaştırmayı ve sürdürmeyi amaçlayan yaklaşımlar ana-akım kuramlar, mevcut toplumsal yapıyı ve iletişim biçimlerini eleştirel

bir perspektifle inceleyen yaklaşımlar da eleştirel kuramlar olarak adlandırılmaktadır. Liberal yaklaşımın medyayı toplumda özerk bir güç olarak kabul eden ve medya mesajlarının izleyici üzerindeki etkisine odaklanan bakış açısından farklı olarak eleştirel iletişim kuramları, medyayı egemen ideolojinin bir iktidar aracı olarak konumlandırmışlardır. Eleştirel perspektif içinde yer alan ekonomi-politik yaklaşım, ideolojiye değil, ekonomik temele yaptığı vurguyla kapitalist üretim dinamiklerine yönelirken, ekonomik indirgemeciliğe karşı olarak güçlenen kültürel çalışmalar ise medyayı toplumsal rızanın kazanıldığı veya kaybedildiği bir mücadele alanı olarak ele almışlardır. Eleştirel kuramlar, temelde Marksizmi referans almışlar, ancak belli noktalarda Ortodoks Marksist görüşlerden ayrılmışlardır. Marx, kültürü ve ideolojiyi üst yapının unsurları olarak görmüştür. Toplumsal gelişmeleri anlamada kültür ve ideolojinin rolü üzerinde düşünen Batılı Marksistler, toplumsal ilişkilerin korunmasında ve yeniden üretilmesinde kültür ve ideolojinin önemli bir rolü olduğunu görmüşlerdir. İşçi sınıfı bilincinin ve ideolojisinin gelişme(me)sinde kapitalist kültürün ve ideolojinin önemine dikkat çeken bu düşünürlere göre, kitle iletişim araçları, kapitalist sınıfın egemen fikir ve görüşlerini topluma aktaran aygıtlardır. Kitle iletişim araçlarını kültürel ve ideolojik aygıtlar olarak gören yaklaşımlar (Frankfurt Okulu, Gramsci, Althusser, İngiliz kültürel incelemeler geleneği ve yapısalcı dil bilim çözümlenmeleri), medya içeriklerinin ideolojik yorumunu yapmakta ve medyanın olay ve olguları belirli anlam çerçeveleri içinde biçimlendirdiğini ve böylece egemen sınıfın ideolojisini yaydığını ileri sürmektedir. Buna göre medyanın, olayları ve durumları açıklamak için kimlerin görüşüne başvurduğu, hangi haberleri/kişileri ön plana çıkarırken kimleri geri planda tuttuğu, olayların ve durumların açıklanmasında nasıl bir temsil yöntemini seçtiği, bu yaklaşımların odaklandığı temel sorunsallardır. Eleştirel kuramlar, kapitalizmin kültürel ve ideolojik boyutta kendini nasıl yeniden ürettiğini ve yenilediğini çözümlenmeye çalışmaktadır. Bu noktada, Marksist kuramcılarının rıza yaratma ve egemen ideoloji üzerine ortaya koyduğu fikirler, medyanın ideolojik işleyiş biçiminin kavranmasına ışık tutmaktadır. Medyanın iktidar sahiplerine bağımlı konumunu sorgulayan eleştirel yaklaşım, medyanın ideolojik işlevlerine vurgu yapmaktadır. Medya aracılığıyla hegemonyanın kurulması tartışmalarına, eleştirel kuramlar içinde iki farklı bakışı temsil eden kültürel çalışmalar ve ekonomi-politik yaklaşımları farklı açılardan katkıda bulunmaktadır.

Kültürel çalışmaların kültürü ve ideolojiyi özerk olarak değerlendirmesi ve ekonomik determinizmi analiz çerçevesinin dışında bırakmasına karşılık, ekonomi-politikçiler ekonomik ve sınıfsal ilişkilerin belirleyici olduğu görüşünü savunmuşlardır. Eleştirel ekonomi politik, iletişimsel etkinliğin, maddi ve simgesel kaynakların eşit olmayan paylaşımı tarafından yapılandırılma tarzıyla ilgilenmektedir. Kültürün eleştirel bir ekonomi politiği için medyanın gelişmesi, şirket menziline genişlemesi, metalaştırma ve devlet/hükümet müdahalesinin değişen rolü olmak üzere dört farklı tarihsel sürece özel bir önem atfedilmektedir. İletişimin ekonomi-politiği ise, kültürel üretim ve dağıtım üzerinde kontrol uygulayan güçlerin etkinlik alanlarındaki değişimlerin kamusal alanı nasıl sınırlandırdığını veya özgürleştirdiğini araştırmaktadır. Bu noktada iki temel konu üzerinde durulmaktadır: Birincisi, bu tür kurumların mülkiyet yapısının ve etkinlikler üzerindeki kontrolünün yarattığı sonuçlardır. İkincisi de devlet düzenlemesi ile iletişim kurumları arasındaki ilişkinin içeriğidir (Golding ve Murdock, 1997: 55-62). Medyanın mülkiyet yapısındaki değişimlerin sonuçlarından biri, medya kurumlarının ait oldukları dev kartellerin etkinliklerini araştırmaktan veya eleştirmekten kaçınmaları şeklinde ortaya çıkmaktadır. Medyanın mülkiyet yapısındaki değişimler, medyanın hükümetle ilişkilerini de etkilemektedir. Medya kartelleri, hükümet üzerinde popüler bir denetim kaynağı olmaktan çok, devlet üzerinde dolaylı etkide bulunan başat ekonomik güçlerin araçlarından biri haline gelmektedir. Medyanın kapitalizmle bütünleşmesi, sermayeyi destekleyen söylemlerin onaylanması sürecini beraberinde getirmektedir (Curran, 1997: 148-149).

Kitle iletişim araçları, yönetici güçlerin toplumsal yapıyı tahakküm altına almalarını ve yönetilenlerin kendi rızaları ile bu sürece katılmalarını sağlayarak, sistemi yeniden üreten ve haklılaştıran bir ortak duygusal değerler ve mekanizmalar üreterek hegemonyacı bir işlev görmektedir. Hegemonya, yönetici sınıfın egemenliğinin sürdürme araçlarına gönderme yapmaktadır ve ideoloji, hegemonyanın bir aracıdır (Shoemaker ve Reese, 1997:116). Gramsci'nin hegemonya kuramı, kapitalist devletin zora dayalı iktidarını görünmez kılan iktidar biçimlerini açıklamaktadır. Kurama göre, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişki, hegemonya kavramına dayanmaktadır. Hegemonya, belirlenmiş nesnel koşullar ile yönetici grubun gerçek üstünlüğünün bitişme noktasıdır; bu bitişme sivil toplum içinde oluşmaktadır. Gramsci'de sivil toplum, yapısal değil, üst yapısal bir momente aittir ve karşılıklı maddi ilişkileri değil,

ideolojik-kültürel ilişkilerin tümünü kapsamaktadır (Bobbio ve Texier, 1982: 19,36). İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneği içinde medya, egemen sınıfın görüş ve düşüncelerini topluma yayan ideolojik bir aygıt olarak görülmektedir. Althusser'in "devletin ideolojik aygıtları" ve Gramsci'nin "hegemonya" kavramsallaştırmasına dayanan bu yaklaşıma göre medya, egemen bakış açısını topluma yayarak işçi sınıfı ve alt kültürler arasında eleştirel bir bakışın gelişmesini engellemektedir. Çünkü medya, gerçeği olduğu gibi göstermemekte, onu yanlış bir şekilde sunarak mevcut eşitsizlikleri ve iktidar yapılarını doğallaştırmakta ve meşrulaştırmaktadır (Yaylagül, 2010: 132). Kültürel çalışmalar, kültürel pratiklerin ürünü olarak yaşantıyı vurgularken, ekonomik indirgemeciliğe karşı çıkmaktadır. Kültürel süreçlerin analizine odaklanan bu yaklaşım iki koldan gelişmiştir: Birincisi, bir kültürel ve tarihsel uğrak içinde özneye ve metnin iktidarı üzerinde verilen mücadeleye bir yeniden dönüştür. İkincisi ise, toplumdaki grupların ve bireylerin toplumsal pratikleriyle zorunlu ve sürekli olarak kesişen medyanın ideolojik etkisinin ele alınışıdır (Hardt, 1999: 54-55). Kültürel çalışmalar yaklaşımı içinde konumlanan medya metinlerinin söylem çözümlemesi, toplumsal iktidarın kurulmasında ve sürdürülmesinde medyanın ideolojik rolünü ve haber söylemlerinde ideolojinin nasıl inşa edildiğini göstermektedir.

Medyanın eleştirel çözümlemesini yapan ve nicel araştırmalara dayalı klasik Amerikan yaklaşımından ayrılan Birmingham Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi'nin kurucu üyesi ve yöneticisi Hall'a göre medya, sosyal ilişkileri ve politik problemleri tanımlayan ve izleyici kitlesi içinde popüler ideolojinin üretimini ve dönüşümünü sağlayan büyük bir kültürel ve ideolojik güçtür (Akt. Van Dijk, 1985: 3). Hall, ideolojiyi anlamlar çerçevesinde yer alan bir mücadele alanı olarak görmektedir. İdeolojinin sonuçlarının belli bir tarihsel konjonktürdeki güçler dengesine ve anlamlandırma siyasetine bağlı olduğunu belirten Hall'a göre iktidar, ideolojik iktidardır, yani olayları belli bir yönde anlamlandırma iktidarındır. Örneğin, her işçi-işveren çatışmasının ülkenin ekonomik hayatına ve ulusal çıkara tehdit olarak anlamlandırıldığı bir durumda böylesi anlamlandırmalar, ekonomik nitelikli konuları, işçi-işveren çatışmasını, üretimin sürekliliğini kesintiye uğratan herhangi bir şeyi karalarken; üretimin sürekliliğini koruyan herhangi bir şeyi destekleyen, işverenlerin ve hissedarların genel çıkarlarını koruyan, hükümetlerin grev hakkını sınırlandırmaya veya sendikaların gücünü zayıflatmaya çalışan siyasalarına güven veren ekonomik stratejileri

olumlu terimler içinde inşa edecek veya tanımlayacaktır. Bu şekilde yapılan anlamlandırmalar, emek ve sermayeyi birbirine bağlayan bağların, toplumu emek ve sermaye şeklinde bölen rahatsızlıklardan daha güçlü ve meşru olduğu bir toplumda yaşamakta olduğumuz varsayımına dayandırılmaktadır. Burada, söyleme uygun bir özne inşa edilmektedir. Öznesi, işçilere karşı işveren olan bir söylem, öznesi kolektif veya biz olan bir söyleme tercüme edilmektedir. Buradan çıkan sonuç, anlamlandırma iktidarının yansız bir güç olmadığıdır. Anlamlandırmalar, çekişmeli ve çatışmalı konulara bir güç olarak katılmakta ve sonuçları etkilemektedir (Hall, 1999a: 95-96).

Hall, tahakkümlerin ideolojik zorla değil, kültürel önderlikle sağlandığını, hegemonyanın hukuksal ve meşru zorun yanı sıra tabi sınıfların ve toplumsal grupların aktif rızalarının kazanılması yoluyla başarıldığını belirtmektedir. Tahakküm, dil ve söylem aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (1999a: 119). İdeolojinin işlendiği temel ortam dil ve bilinç pratiğidir, çünkü anlam dil yoluyla verilmektedir. Bu şekilde anlam vermek, temel olarak kendimizi, tecrübemizi ve koşullarımızı, zaten nesnelleştirilmiş ideolojik söylemlere ve önceden oluşturulmuş “tecrübe etmeler” dizilerine yerleştirmektir (Hall, 1999b: 208). Hall’a göre anlamlar, yapısalcı işlevselciliğin ve maddeciliğin indirgemeci biçimlerinin öne sürdüğü gibi kökenlerinde içerilmiş değildir. Bunlar, belirli bir toplumsal veya sınıfsal yapının ikinci düzey sonuçları değildir. Öte yandan, anlam, başat paradigmanın görüngübilimsel ve yorumbilimsel dallarının ileri sürdüğü gibi içinde hiçbir iktidarın bulunmadığı ideal-idealiste konuşma durumları olan açık konuşmalarda da içerilmemektedir. Anlamlar, tümüyle toplumsal ilişki ve yapılarda içerilmektedir. Belirli kültürel ve siyasal pratikler aracılığıyla çeşitli toplumsal konumlara eklenenebildikleri, toplumsal özneleri oluşturdukları ve yeniden oluşturdukları ölçüde toplumsal olarak işlev görmektedir ve işlemektedir. Anlam, iktidar ilişkilerinin oyun alanının dışında kavramsallaştırılamaz. Bundan dolayı, “medya ideolojiktir.” Başka bir ifadeyle, ideolojik olanın daima kendine özgü toplumsal, siyasal ve kültürel varoluş koşulları bulunmaktadır. İletişim sistemleriyle ilgili bir çalışmayı, toplumda temsil sistemlerinin konumlandırıldığı toplumsal, teknolojik, ekonomik ve siyasal koşulları anlamadan geliştirmenin yolu yoktur ve iletişim kuram ve araştırmasının ideoloji sorunuyla ilgilenmekten kaçınması olanaksızdır (Hall, 1997: 91).

Eleştirel yaklaşıma göre haber, ya olayın çarpıtılmış bir bilgisi ya da gerçeğin yeniden inşası olarak karşımıza çıkmaktadır (Dursun, 2007: 109). Eleştirel yaklaşımlar, haber metinlerindeki yapısal yanlılığa vurgu yapmakta, yapısal yanlılık kavramından yola çıkarak iktidar sahibi kişi ve kurumların söylemlerinin haber metinlerde kurulma biçimlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İnal, yapısal yanlılık kavramını şöyle açıklamaktadır: “... Yapısal yanlılıktan kastedilen tüm haber kuruluşlarının günlük pratikleri içinde güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların ürettikleri durum tanımlarını yeniden kurmaları olgusudur. Siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik seçkinlerin söylemleri, haber metinleri dolayımı ile meşruiyet kazanmakta ve var olan toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşumunda etkili olmaktadır” (1995: 113). Eleştirel haber metin çözümlemelerinde haber bir söylem olarak ele alınmaktadır. Toplumda güç/iktidar sorununa yönelik farklı yaklaşımların temelinde, toplumsal ve ekonomik yapıya getirilen bir eleştiri vardır. Siyasal yapı üzerinde kurulan hegemonya sürecinde medya metinleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçte toplumsal rıza, metinsel pratikler ve bu metinlerin okunma pratikleri dolayımı ile kurulmaktadır. Bu noktada, haberi ve tüm medya metinlerini bir söylem olarak kavramayı gerektirmektedir. Bu söylem, toplumdaki iktidar sahibi kişi ve kurumların, başka bir ifadeyle sembolik seçkinlerin söylemini yansıtmaktadır (İnal, 1996: 93).

İktidar/güç sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinin haber metinlerinde nasıl üretildiği sorununu ele alan Van Dijk’a göre güçlü gruplar, metnin ve konuşmanın maddi ve simgesel üretimini denetlemekte, bundan dolayı daha güçsüz olanları bilişsel olarak yönlendirmektedir. Seçmecî kaynak kullanımı, tekdüze haber temposu ve öykü başlığının seçimi yoluyla haber medyası, hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına, onlar hakkında ne söyleneceğine ve özellikle nasıl söyleneceğine karar vermektedir. Van Dijk, basındaki haberler üzerine yaptığı söylem çözümlemesi çalışmalarında, azınlıklar, göçmenler, Üçüncü Dünya ülkelerinin yurttaşları gibi tabi/bağlı toplumsal grupların haberlerde benzer şekilde temsil edildiğini göstermiştir. Bu çalışmaların genel sonucuna göre, bu gruplar egemen medyada daha az yer almakta, itibarlı bir haber kaynağı olarak kullanılmamakta, klişeleştirilmiş bir şekilde kaynakları kullanan bir külfet ve sorun olarak betimlenmekte, geri ve yetersiz olarak varsayılmaktadır (1999: 350, 367-369).

Van Dijk'ın yaklaşımının temel özelliği, öncelikle bir metin veya söylem türü olarak haberi çözümlemesidir. Haber söyleminin, belirli dil ve metin yapısı veya sosyo-kültürel pratik içinde açıklanması gerekmektedir. Bunun anlamı, medya söylemlerinin öncelikle çeşitli açıklama düzeylerinde yapıları açısından çözümlenmesi gerektiğidir. Böyle bir yapısal çözümleme fonolojik, morfolojik, söz dizimsel veya anlamsal yapı, kelime grupları ve cümleler ile sınırlı değildir. Söylemler, cümleler arası uyum ilişkileri, başlıklar ve şematik formların yanı sıra üslup (stil) ve retorik boyutuyla daha karmaşık bir yapıdır. Ekonomik koşullardan haber yapımının sosyal ve kurumsal rutinlerine kadar haber üretimini kısıtlayan pek çok faktör, haberin çeşitli yapısal özellikleriyle ilişkilidir. Aynısı, alımlama süreci için de geçerlidir. Söylem çözümlemesinde anlama, hatırlama ve haber bilgisinin yeniden üretimi, iletişim sürecinin hem metinsel hem de bağlamsal (bilişsel, sosyal) özelliklerinin bir fonksiyonu olarak incelenmektedir (1988b: 1-2). Kitle iletişim çalışmaları içinde haberin ekonomik, sosyal veya kültürel boyutları ele alınırken, Van Dijk haberin açık bir yapısal çözümlemesinin önemini vurgulamaktadır. Bu tür bir çözümleme, geleneksel içerik çözümlemesi yöntemine nitel bir alternatif sunmaktadır. Van Dijk'ın çözümleme çerçevesi, haberin metinsel yapısını, okuyucuların haberi anlama/yorumlama, gazetecilerin ise haber üretim süreçlerini kapsamaktadır. Böylece, haber yapılarının, açıkça sosyal pratikler ve haber yapma ideolojisi, dolaylı olarak da haber medyasının kurumsal ve makro sosyolojik bağlamı ile bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür (1988a).

Araştırma soruları

Bu çalışmada, toplumsal hareketler ve haber söylemi ilişkisi bağlamında, “Wall Street’i İşgal Et” hareketinin medyada nasıl çerçeveslendiği, egemen ve alternatif medya arasındaki farklı bakış açılarının nasıl kurulduğu ve medyada hangi sorunların ön plana çıkarıldığı soruları üzerinde durulmuştur. Bu sorulara cevap bulmak amacıyla iki düzeyde çözümleme yapılmıştır. İlk düzeyde, nicel ve ampirik veri elde etmek için içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmış, aktörler ve konular ile ilgili medyanın öncelikleri araştırılmıştır. İkinci düzeyde ise söylem çözümlemesi yapılmış, haberde inşa edilen anlamların, izleyiciyi/okuyucuyu nasıl yönlendirdiği ve onların bakış açılarını nasıl sınırladığı gösterilmeye çalışılmıştır. Söylem çözümlemesinde, WSİ hareketinde konular, aktörler ve etkinlikler üzerinde kurulan egemen çerçeveye

odaklanılmış, gazetecilerin dili bilinçli ve kasıtlı kullanım biçimleri ve seçilen sözcüklerin örtük çağrışımları incelenmiştir.

Yöntem

İçerik ve söylem çözümlemesi yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bu çalışmada, küresel düzeyde gerçekleşen “Wall Street’i İşgal Et” hareketinin Türkiye’de alternatif ve egemen medyada temsili incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya temel oluşturan kuramsal çerçevenin önermeleri doğrultusunda, toplumsal bir hareketin haber medyasında egemen ideolojinin perspektifiyle nasıl yeniden üretildiğini örneklemek ve alternatif-ana akım medyanın karşıt yaklaşımlarını göstermek amacıyla örneklem olarak Bianet internet haber sitesi ile Hürriyet ve Sabah Gazeteleri’nin internet siteleri seçilmiştir. Alternatif medyayı² temsil eden Bianet’in, internet üzerinden yayın yapması nedeniyle, ana-akım medyayı temsil eden Hürriyet ve Sabah Gazeteleri’nin internet haberleri araştırmaya dahil edilmiş, basılı haberler araştırma dışında bırakılmıştır. Bu çalışma kapsamında, 17 Eylül-30 Kasım 2011 döneminde çıkan haberler veri olarak alınmıştır. Bu tarihlerin seçilmesinin nedeni, küresel bir boyut kazanan protesto hareketlerinin ABD’de 17 Eylül’de başlaması ve bu çalışmanın yapıldığı dönemde de devam ediyor olmasıdır. Hareketin başlama ve yükselme seyirlerini izlemek açısından bu sürenin yeterli bir veri sunacağı düşünülmüştür. Çözümleme kategorilerinin ve çerçevesinin geliştirilmesinde Van Dijk’in yaklaşımı esas alınmıştır (bkz. 1986, 1988a, 1988b). Söylem çözümlemesi yönteminin kullanılmasının nedeni, metin ve metnin içinde üretildiği sosyo-kültürel bağlam arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya olanak sağlamasıdır. Böylece, egemen ideolojinin haber metinleri üzerinden söylemsel pratikler olarak işleyişi çözümlenebilmektedir.

İçerik çözümlemesi, iletişimin düz anlamsal düzeyi ile ilgilenirken, bu düzey içerisindeki değerlerin ve tutumların ifade ediliş sıklıklarını ortaya çıkarmaktadır. Düz anlamsal düzeydeki içerik çözümlemesini toplumsal değerlerin yan anlamları ile ilişkilendirerek genel yasalar ortaya koymak mümkündür (Fiske, 1996: 187). Söylem çözümlemesi, cümlelerin söz dizimsel yapısının ötesine geçerek medya mesajlarının daha fazla özelliğini izleme olanağı sunmaktadır. Burada önemli olan, ideolojik konumun veya gücün görünüşteki söz dizimi ve dil karakteri aracılığıyla iletildiğini vurgulamaktır (Van Dijk, 1985:4). Söylem çözümlemesi, niceliksel içerik

çözümlemesini tamamlayan bir yöntemdir. Söylem çözümlemesi, içerik çözümlemesinin göz ardı ettiği haberin altında yatan ince anlamların yanı sıra haberin soyut biçimsel yapısının araştırılmasına da imkân vermektedir (Van Dijk, 1988b).

Van Dijk, söylem çözümlemesinin dile ve dilin kullanımına yönelik teorik ve metodolojik bir yaklaşım olduğunu göstermiştir. Söylem çözümlemesi, metinsel ve bağlamsal olmak üzere iki temel boyuta sahiptir. Metinsel boyut, çeşitli düzeylerde söylemin yapılarını, bağlamsal boyut ise bilişsel süreçler, temsiller ve sosyokültürel faktörleri içermektedir. Van Dijk, söylemin üç temel unsurunu cümle yapıları, anlamlar ve konuşma eylemleri olarak karakterize etmiştir. Dil kuramı, temelde bu üç bileşenin ve onların birbirleri arasındaki bağlantıların açıklanmasını amaçlamaktadır. Sesler, kelimeler, cümle kalıpları ve anlamlar söylemin mikro düzeyini oluşturmaktadır. Ancak, daha kapsamlı ve global düzeyde bir açıklama için yazılı söylemin tüm bölümlerini tanımlayan ve söylemin bütün parçalarını içeren makro anlamsal yapıların çözülmesi gerekmektedir. Söylemin mikro ve makro düzeyleri arasında bir bağlantı bulunmakta, tüm metni oluşturan parçaların anlamları, kelimelerin ve cümlelerin yerel/mikro anlamlarından oluşmaktadır. Söylemin unsurlarından biri olan stil, konuşmacının aynı anlamı ifade etmek için kendi seçimine bağlı olarak kullandığı ifadelerdir. Retorik ise dilin ikna boyutuyla ilgilidir. Söylemin retoriksel yapısı, okuyucuya/dinleyiciye bilgi verme amacını taşımaktadır. Örneğin, rakamsal veriler bunun için kullanılmaktadır. Stil, söylemin gerekli bir unsuru iken, retorik zorunlu olmayan bir unsurdur. Kapsamlı bir haber söylemi, hem haberin metinsel yapılarının hem de üretim ve alımlama süreçlerinin iletişimsel koşullarda ve sosyo-kültürel bağlamlarda açıklanmasını gerektirmektedir (1988a: 24-30).

Cümlelerin söz dizimsel yapıları gibi, söylemin üst yapıları da resmi kategoriler ve bir dizi hikâye oluşumları tarafından tanımlanmaktadır. Haber şeması içinde başlık ve giriş paragrafı diğer kategorilerden önce gelmektedir. Şematik üst yapılar, özel bir söylem türü olarak karakterize olan geleneksel formlardır. Üst yapılar, yüksek düzeyde birimler olarak düzenlenmeleri nedeniyle, kelimelerle veya cümlelerle direkt ilgili değildir. Bu nedenle, bir metinsel şema ile onun kelimeler ve cümlelerdeki tezahürü arasında bir bağlantı gerekmektedir. Bu bağlantı iki adımda kurulmuştur: Birincisi, global şemayı oluşturan global içerik, söylemin temaları veya başlıkları ile

tanımlanmakta ve teorik olarak anlamsal makro yapılar tarafından açıklanmaktadır. Metin yüzey yapıları ve şema arasındaki bağlantı ise ikinci adımı oluşturmaktadır (Van Dijk, 1986: 157-158). Metin anlambiliminde önemli olan kavramlardan biri yerel uyum kavramıdır. Yerel uyum, önermelerin bir araya getirilmesi, zaman, neden, durum ve sonuç bakımından uyumlu olmasıdır. Söylemin bir diğer özelliği ise global uyumdur. Sıralı cümleler arasındaki anlam ilişkilerinin ötesinde, bir metin toplam bir anlam bütünlüğüne de sahiptir. Konular kavramsal olarak metni özetlemektedir. Konuların hiyerarşik dizisi metnin tematik yapısını oluşturmaktadır. Haber söyleminde makro yapı, başlıkta ve giriş paragrafında ifade edilmektedir. Eleştirel haber çözümlemelerinde önemli unsurlardan biri de imadır. Söylemin bu özelliği, önemli ideolojik boyutları içermekte ve söylenmeyeni ortaya çıkarmaktadır (Van Dijk, 2007: 168-170).

Çalışmanın içerik çözümlemesini esas alan ilk bölümünde, örnek olarak seçilen internet haber medyasında, küresel kapitalizmin toplumun geniş bir kesimi üzerinde yarattığı etkiler üzerine ne derece bir duyarlılık geliştirilebildiği saptanmaya çalışılmıştır. Medyanın küresel kapitalizm karşıtı toplumsal hareketlere yaklaşımı bağlamında medya profesyonellerinin toplumsal hareketler karşısındaki tutumları araştırılmıştır. Bu çerçevede, haber başlıklarının ve içeriklerinin küresel kapitalizm karşıtı toplumsal hareketleri yansıtmaya biçimini ortaya koymak amacıyla, haberlerde öne çıkan temaların neler olduğu, aktörlerin ve kaynakların nasıl tanımlandığı ve kimlerin sesine öncelik verildiği incelenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasını oluşturan söylem çözümlemesinde ise olayın ve katılımcıların haber medyası tarafından nasıl tanımlandığını, egemen ve alternatif medyanın bakış açısı arasındaki farklılıkların neler olduğunu belirlemek amacıyla haber başlıkları incelenmiş, haberlerin tematik çözümlemesi yapılmıştır. Bu çözümleme, basının toplumsal hareketleri nasıl haberleştirdiğine ilişkin bir bilgi vermektedir. Konuların seçimi ve metinsel oluşumu, haber üretim rutinlerinin bir sonucudur ve haber yapanların olayla ilgili en önemli bilgi olarak neyi seçtiğini göstermektedir. Bu yönleriyle temalar profesyonel, sosyal ve kültürel ideolojilerin karmaşık ağını ve egemen grupların önceliklerini yansıtmaktadır. Bir diğer çözümleme kategorisi haber şemalarıdır. Haber şemaları başlık ve giriş paragrafı, ana olay ve arka plan bilgisinden oluşmaktadır. Haber metinlerinde, ana olayın değerlendirildiği, öngörü ve beklentilerin aktarıldığı bir yorum bölümü de

bulunmaktadır. Bu çalışmada, haber şemasını oluşturan kategorilerin çözümlenmesi yapılmıştır.

Bulgular ve Değerlendirme

İçerik Çözümlemesi

Tablo 1. “Wall Street’i İşgal Et” Hareketine İlişkin İnternet Haber Medyasında Çıkan Haberlerin Sayısı

<u>İnternet Yayımları</u>	<u>Haber Sayısı</u>
Hürriyet	5
Sabah	11
Bianet	18
Toplam	34

“Wall Street’i İşgal Et” hareketine ilişkin Türkiye’de ana akım ve alternatif haber medyasında çıkan haber sayıları tabloda gösterilmiştir. Alternatif medyayı temsil eden Bianet’in haber sitesinde, ana akım gazetelerin internet sitelerine göre daha fazla sayıda habere yer verilmiştir. Alternatif medyada daha fazla sayıda haberin yer alması, kapitalizm karşıtı toplumsal hareketlerin ana akım medyada görmezden gelindiğini ve toplumun gündemine getirilmediğini göstermesi açısından önemlidir.

Tablo 2. “Wall Street’i İşgal Et” Hareketine İlişkin Haber Başlıklarında Öne Çıkan Temaların Niceliksel Dağılımı

<u>İnternet Yayımları</u>	<u>Polis Şiddeti</u>	<u>Protestocuların Şiddeti</u>	<u>Hareketin Konusu-Sorunu</u>	<u>Diğer</u>
Hürriyet	-	1	3	1
Sabah	5	3	-	3
Bianet	5	-	10	3

“Wall Street’i İşgal Et” hareketine ilişkin olarak haber başlıklarında öne çıkan temaların niceliksel dağılımına bakıldığında, ana akım medyanın hareketin konusuna/sorununa yönelik başlıklar yerine, şiddet-gerilim eksenli başlıkları daha fazla sayıda kullandığı ve haber başlıklarında şiddetin aktörü olarak protestocuları işaret ettiği görülmektedir. Alternatif medyada ise, hareketin içeriğine odaklanan başlıklar daha çok

kullanılmış ve polisin protestoculara yönelik şiddeti vurgulanmıştır. Bu veriler, haberin ideolojik boyutlarına ilişkin eleştirel tezleri desteklemektedir.

Tablo 3. Haberlerde Görüşlerine Öncelik Verilen Aktörlerin Niceliksel Dağılımı

<u>İnternet Yayımları</u>	<u>Polis Yetkilileri</u>	<u>Protestocular</u>	<u>Hükümet Yetkilileri</u>	<u>Diğer</u>
Hürriyet	2	2	-	1
Sabah	7	1	2	1
Bianet	-	18	-	-

“Wall Street’i İşgal Et” hareketine ilişkin haberlerde görüşlerine öncelik verilen aktörlerin dağılımında egemen ve alternatif medyanın haber sunumlarındaki farklılaşma net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Egemen medya, başlıklarda ve haber içeriklerinde daha çok polislerin ve hükümet yetkililerinin durum tanımlarına yer vermiş, hareketi protestocuların yarattığı gerilim üzerinden açıklama eğilimi göstermiştir. Alternatif medya ise tüm haber metinlerinde protestocuların sesini duyurmuş ve hareketi, onların mücadelesinin temelini oluşturan talepleri ve sorunları yönünden anlatmıştır. Ana akım ve alternatif medya arasındaki bu farklılaşma, iktidar/güç sahibi kurumların söylemlerinin haber metinlerinde yeniden üretildiğini ve metni denetlediğini göstermektedir. Medya, seçtiği aktörler üzerinden kamuya ne sunulacağını belirlemektedir.

Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Bu bölümde, internet haber medyasında yer alan haberlerin geleneksel haber şeması çerçevesinde kurulma biçimi, Van Dijk’ın (1986) geliştirdiği haber şeması kategorileri temel alınarak incelenmiştir. Bu tür şematik üst yapılar, bir söylemin geleneksel makro yapısını oluşturmaktadır.

Özet (Başlık ve Giriş Paragrafı)

Özet, haberin üst bölümünü ifade etmektedir. Ana başlık ile alt ve üst başlıklar, geleneksel başlık kategorilerini oluşturmaktadır. Başlık, algı ve dikkat süreçlerini etkileyen önemli bir unsurdur. Van Dijk'a göre bir başlık, haberin üst makro açıklamalarının bir parçasını ifade etmiyorsa ve düşük seviyede detay içeriyorsa, başlığın ön yargılı olduğu sonucuna varmak mümkündür (1986: 161).

Örnekler:

“New York'ta Göstericiler Polisle Çatıştı” (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>, 26.9.2011)

“Melekler Şehri'nde Gözaltı Dalgası” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/30>)

“ABD polisi gazı fazla kaçırdı” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/21>)

“Eylem Günü'nde yine polisle çatıştılar” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/18/>)

“Yüzde 99'un Payına Yine Gözaltı Düştü” (<http://bianet.org/arsiv/27.10.2011>)

“Kamusal Alanı İşgal Edin” (<http://bianet.org/arsiv/08.10.2011>)

“New York'ta 700'den Fazla Gözaltı” (<http://bianet.org/bianet/siyaset/02.10.2011>)

Örneklerden de görüleceği gibi, ana akım haber medyası, seçtiği başlıklarda protestocuları şiddetin faili olarak gösteren ifadeler kullanmış, toplumsal hareketleri şiddet temasıyla ilişkilendiren yaklaşımını yinelemiş ve Van Dijk'ın belirttiği gibi haberin içeriğini yansıtmayan ön yargılı bir tutum sergilemiştir. Alternatif medyanın seçtiği başlıklarda ise, polislin protestoculara yönelen şiddetine vurgu yapılmış, bu şiddetin boyutlarını ifade etmek üzere rakamsal veriler kullanılmıştır. Bianet'te yer alan “Kamusal Alanı İşgal Edin” başlığı, “Wall Street'i İşgal Et” hareketinin yayımladığı manifestodan alınmıştır. Alternatif medya, WSI hareketinin, tüm dünyaya seslendiği manifestodan bir slogan seçip başlığa taşıyarak hareketin sesini yansıtmıştır.

Özet, ayrıca bir giriş kategorisi içermektedir. Giriş, ilk cümle veya paragraf olarak başlığın altında yer almakta ve haber metnine göre daha büyük ve daha koyu bir şekilde yazılmaktadır. Giriş bölümü, katılımcılar, eylemler veya olaylar hakkında tam bir bilgi vermemekte, sadece ana olay, aktörler ve yer ile ilgili olarak metnin makro açıklamaları ile doğrudan ilgili bilgiler vermektedir. Van Dijk, okuyucuların bu bölümü

okuyarak haberin geri kalan kısmını okuyup okumamaya karar verdiğini belirtmektedir. Başlık ve giriş, yorumlama ve hatırlama gibi çok önemli bir işlevi yerine getirmeleri nedeniyle haber şemasının önemli ve zorunlu bir kategorisini oluşturmaktadır (1986: 162).

Örnekler:

“New York'un ünlü sokaklarından Wall Street'te bir protesto gösterisi düzenleyen kapitalizm karşıtı protestocular, polisle çatıştı.” (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr>, 27.09.2011)

“Gelir dağılımı protestosunda polisin öğrencilerin kafalarına teker teker biber gazı sıktığı görüntüler YouTube'a düşünce tepki çekti.” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/21>)

“ABD'de 17 Eylül'de global ekonomik sistemi protesto etmek amacıyla başlayan "işgal eylemleri", tüm dünyaya yayılıyor. "Occupy Together" (Birlikte İşgal Et) adı altında organize olan eylemciler, 15 Ekim'de İstanbul da dahil dünyanın birçok farklı finans merkezinde toplanmayı amaçlıyor.” (<http://bianet.org/arsiv/10.10.2011>)

Yukarıdaki örneklerde, özet kategorilerinde farklı anlamlandırma çerçeveleri kurulduğu görülmektedir. Egemen medya, haber girişlerinde yine şiddet vurgusunu tekrarlamış, protestocuları polisle çatışan aktörler olarak konumlandırmıştır. Diğer örnekte, polisin protestoculara yönelik şiddeti alaycı bir üslupla ifade edilmiştir. Şiddet unsuru, polisin biber gazı kullanmasına ilişkin görüntülerin bir sosyal paylaşım sitesinde yayımlanması boyutuyla habere konu olmuştur. Aslında, polis şiddeti, protestoculara yönelik şiddet görüntülerinin internette paylaşılmasıyla birlikte bir sorun olarak görülmüştür. Bu yaklaşımın manşeti ise “ABD Polisi Gazı Fazla Kaçırıldı” şeklinde verilmiştir. Bu başlık, şiddete yönelik bir tür meşrulaştırma içermektedir. Özet kategorisindeki bu anlatım biçimlerini, fazla olmamak şartıyla biber gazı kullanılabilir, şeklinde anlamlandırmak mümkündür. Alternatif medyadaki örnekte ise manipülatif anlamlandırmalara yer verilmemiş, hareketin nedenine, amacına ve sürecine yönelik açıklamalar yapılmıştır.

Ana Olay

Başlık ve giriş bölümünden oluşan özetten sonraki haber, ana olay kategorisi olarak adlandırılmaktadır. Bu kategoride, habere konu olan olaylar hakkındaki tüm bilgi

düzenlenmektedir. Ana olay kategorisindeki bilgi, elit aktör, olumsuzluk, coğrafi ve ideolojik yakınlık gibi haber değerlerine dayanmakta ve gerçek olaya kısıtlamalar getirmektedir. Haberlerde sonralık prensibine uyulmakta ve en son olay en önemli olay olarak kabul edilmektedir. Bir haber, özet ve ana olay bilgisinden oluşmakta, arka plan bilgisi ayrı tutulmaktadır. Bir söylem kümesinin metinler arası uyumu, haber şeması kategorileri arasındaki uyum ile açıklanmaktadır (Van Dijk, 1986: 163).

Örnekler:

“ABD’nin New York kentindeki küresel finans merkezi Wall Street’te yüzlerce kişinin katıldığı oturma eylemleriyle 17 Eylül’de başlayan protestolar yayılıyor. “Daha adil bir ekonomik düzen” talebiyle artık çok sayıda şehirde düzenlenen gösteriler, güvenlik güçlerini de endişelendirmeye başladı. Protestocular önceki gün New York’un ünlü Brooklyn Köprüsü’nde toplanıp trafiği durdurdu. Polis, ilk aşamada köprüye girmelerine izin verdiği 700’ü aşkın göstericiyi trafiği durdurmaları üzerine oldukları yerde kelepçeleyerek gözaltına aldı.” (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster,03.10.2011>).

“Los Angeles polis şefi, belediye binası bahçesinde kamp kuran göstericilere yapılan müdahale sırasında 200’den fazla göstericinin gözaltına alındığını kaydetti. Polis, kampın pazartesi sabahına kadar boşaltılması için belediye başkanının tanıdığı sürenin dolması üzerine, göstericilere müdahale etmişti. ABD’de Eylül ortasında New York’ta doğan "Occupy" (İşgal) hareketinin ardından protestocular ülkedeki birçok eyalette çadır kampları kurmuştu.” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/30>).

Bu örnekler, Van Dijk’ın belirttiği ana olay kategorisine uygun düşmektedir. Buradaki bilgiler, olumsuzluk, elit tanımları ve ideolojik yakınlık gibi egemen haber değerlerini yansıtmaktadır. İlk örnekte protestocular, egemen ideolojinin içinden tanımlanmış, yol kapatma, polisi endişelendirme gibi olumsuz atıflarla çerçevelenmiştir. İkinci örnekte ise polis şefinin durum tanımına yer verilmiş, protesto hareketleri polisin gözaltına alması yönüyle habere konu edilmiştir.

“Yüzde 99 Hareketi olarak da bilinen Wall Street İşgali Hareketi, 17 Eylül’den bu yana New York şehri Özgürlük Meydanı’nda eylemlerini sürdürüyor. Amerika

Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) ekonomik krizden ve 14 milyonu bulan işsizden, banka ve finans kuruluşları ile yolsuzluğa bulaşmış ABD Kongresini sorumlu tutan eylemcileri yayınladıkları manifestoyla tüm dünya halklarını kamusal alanları işgal etmeye ve sorunları çözmeye yönelik süreci başlatmaya çağırıyor” (<http://bianet.org/biamag/diger/133275-kamusal-alani-iskal-edin/08.10.2011>).

Alternatif medyada yer alan bu haberde, ana olay kategorisi egemen medyadan farklı bir şekilde oluşturulmuştur. Burada, protesto hareketlerinin nedenleri ve hedefleri belirtilmiş, hareketin yol haritasını oluşturan manifestoya referans verilmiştir. Alternatif medyanın, egemen medyadan farklı olarak, daha eşitlikçi ve demokratik bir toplum için verilen mücadeleye katkıda bulunma işlevine uygun bir şekilde haber şemasını yapılandırdığını söylemek mümkündür.

Arka Plan: Bağlam ve Tarih

Kısa haberlerde arka plan bilgisine çok az yer verilmektedir. Gazeteciler rutin olarak bu kategoriyi haberin finali için verileri toplama, seçme veya birleştirme esnasında kullanmaktadır. Arka plan bilgisi, haberin kalitesi için bir ölçüt ve haberin şematik uygunluğu için bir kanıt olarak kabul edilmektedir. Van Dijk, “şimdi” ile “geçmiş” arka plan arasında bir ayırım yapmaktadır. Haberin şimdiki arka planı bağlam olarak adlandırılmaktadır. Bağlam, haberdeki ana olayın gerçek durumu hakkındaki tüm bilgiyi kapsamaktadır. Bunlar, genellikle sosyo-politik durumları içermektedir. Geçmiş olaylar ile tarih kategorisini de birbirinden ayırmak gerekmektedir. Tarih, aylar ve yıllar öncesine uzanmakta, geçmiş olaylardan farklı olarak ana olayın nedenlerine odaklanmamaktadır (1986: 164-165).

Örnekler:

“ABD'de gelir dağılımı eşitsizliği, bankalar ve ekonomi politikalarını protesto eden "Wall Street'i İşgal Et" eylemleri New York Belediye Başkanı Michael Bloomberg'in evinin yakınına taşındı. Sayıları 300'ü bulan eylemciler Central Park yakınındaki evinin önüne giderek Bloomberg'i protesto etmek istedi ancak polis engeli ile karşılaştı. Bunun üzerine, davulun yanı sıra tencere gibi çeşitli aletlerle gürültü

çıkaran eylemciler Bloomberg'i gün boyu protesto etti.”
(<http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/11/22>)

“New York'un ünlü sokaklarından Wall Street'te bir protesto gösterisi düzenleyen kapitalizm karşıtı protestocular, polisle çatıştı. New York polisinin saldırgan taktikler kullanmakla suçlandığı protesto gösterisi sırasında onlarca gösterici plastik kelepçelerle bağlanarak gözaltına alınırken bazı protestocular kaldırımda sürüklendi. Geçtiğimiz haftadan beri Wall Street'te kamp yapan protestocular, karton kutular üstünde uyuyor ve yiyeceklerini de halkın yaptığı bağışlarla temin ediyorlar. "Wall Street İşgali" olarak adlandırılan protesto eylemi çerçevesinde Amerikalı gençler, batık bankaları, mortgage krizini ve Georgia'da Troy Davis'in idam edilmesini protesto ediyor.” (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/26.09.2011>)

“New York'ta "Wall Street'i İşgal Et" protestocuları, hareketlerinin ikinci ayının dolması nedeniyle Eylem Günü ilan ettikleri dün, Wall Street'e doğru yürüdü. Protestocular, "kimseye zarar vermeden Wall Street'te çalışanları iş yerlerine gitmekten alıkoyacaklarını" belirtti. Yüzlerce protestocu, eyleme izin vermeyen ve Wall Street sokağına barikat kuran polisle çatıştı.” (<http://www.sabah.com.tr/Dunya/2011/11/18>)

“Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) eylemleri tüm dünyaya yayılıyor. İstanbul'daki eylemciler 15 Ekim'de başlayacak protestolarını 31 Ekim'e kadar sürdürmeyi planlıyor. New York'ta Occupy Wall Street (Wall Street'i İşgal Et) adıyla 17 Eylül'de başlayan protestolar tüm dünyaya yayılıyor. Eylemler şu anda New York'un yanı sıra Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Washington D.C., Chicago, Boston, Los Angeles, Indianapolis ve Miami gibi şehirlerinde devam ediyor. Mevcut küresel ekonomik sistem dolayısıyla nüfusun yüzde 1'lik bir kısmının, nüfusun geri kalan yüzde 99'unu sömürmesini protesto etmek amacıyla düzenlenen gösteriler, bu yıl şubat ayında Ortadoğu'da gerçekleştirilen Arap Baharı eylemlerinden esinlenerek başlatıldı.” (<http://bianet.org/> 14.10.2011)

Yukarıdaki örneklerden de görüleceği gibi, ana akım medyada arka plan bilgisi eksik bırakılmış, hareketin o andaki durumuna ve yayılma biçimine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Ana akım medya, durum tanımlaması yaparken protestocuları değersizleştiren ifadeler kullanmış, protestocuları örgütsüz, dağınık, gürültü çıkaran ve

polisle çatışan ve şiddet eğilimli bir topluluk olarak göstermiştir. Hareketin çıkış noktasını oluşturan ekonomik ve siyasi arka plan bilgisine yer verilmemiştir. Alternatif medya ise hareketin nedenlerine ve hedeflerine yönelik açıklamalara yer vermiş ve hareketi, yine başka bir güncel olay olan Arap Baharı ile ilişkilendirmiştir. Bu ilişkilendirme, Van Dijk'ın bağlam tanımına uymakla birlikte, tarih ve geçmiş olay açıklamalarının ve ekonomik-siyasi bağlamın eksik bırakılması nedeniyle uygun bir haber şeması kategorisi oluşturmamıştır.

Sonuç

Eşitsizlik karşıtı olan “Wall Street’i İşgal Et” hareketi, %99’a karşı %1 referanslarıyla kamu bilincinde bir etki yaratmış ve sınıf çatışmalarını gündeme getirme çabalarına ilham vermiştir (Reich and Satz, 2011). Haber üretiminde küresel kapitalizm karşıtı toplumsal hareketlere ilişkin yanlılığı ve egemen medyanın toplumsal hareketleri dışlama eğilimini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, haber inşa sürecinde ideolojinin etkisi gösterilmeye çalışılmıştır. Haberdeki anlam üretiminin temel bağlamı, kapitalist sistem ve sınıflı toplum yapısıdır. Dolayısıyla, medya içeriği, toplumdaki iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir. Bu çalışmada, egemen medyanın, toplumun yoksul ve yoksun kesimlerinin ekonomik ve sosyal haklarını arama biçimlerini şiddet ekseninde yorumladığı ve toplumdaki iktidar odaklarının hegemonyacı söylemlerini yeniden ürettiği sonucuna ulaşılmıştır. Medyanın, kapitalist sistemi hedef alan toplumsal hareketleri ya değersizleştirme ve marjinalleştirme ya da şiddet sarmalına hapsetme eğiliminde olduğu görülmüştür.

Ana akım medyaya karşıt bir şekilde konumlanan alternatif medya ise yeni toplumsal hareketlere ilişkin duyarlılığı ve liberal demokrasiye yönelik eleştirel tutumu nedeniyle “öteki”lerin sesi olmuş, ana akım medya tarafından temsil edilmeyen muhalif hareketlere bir temsil olanağı sunmuştur. “Wall Street’i İşgal Et” hareketi örneği üzerinden yapılan bu nitel ve nicel çözümlemelerde, temsil biçimlerindeki farklılık gösterilmeye çalışılmıştır. Medyanın üretim ve bölüşüm ilişkilerine, ekonomik ve sosyal haklara ilişkin bilgiyi yok saydığı veya manipüle ettiği bir toplumda, özgürlük ve demokrasi ulaşılması uzak bir hedef olmaya devam edecektir.

Notlar

¹ Temsil krizinin asıl nedeni, siyasetin sürekli olarak yinelenen seçimlere indirgenmiş olması ve meşrulaştırmanın bunun üzerinden kurulmasıdır. Demokratik seçimler kamusal tartışmaya değil, daha çok onaylamaya dayanmaktadır. Liberal demokrasinin karşı karşıya bulunduğu meşruiyet krizinin etkin yurttaş katılımı, sivil toplum, kamusal alan ve çoğulcu bir toplum yapısı aracılığıyla aşılabileceğine dair ortak saptamalara karşın, radikal demokrasi tartışmaları içinde iki farklı eğilim bulunmaktadır: Bunlardan birincisi, Mouffe'un öncülüğünde gelişen ve yeni toplumsal hareketler içindeki özne konumlarının çok katmanlılığı ve çeşitliliği saptamasından yola çıkarak demokrasinin tanımlayıcı ögesi olarak çelişkiyi esas alan agonistik (çekişmeci) çoğulculuk yaklaşımıdır (Mouffe, 1992, 2000). Radikal demokrasi tartışmaları içindeki bir diğer eğilim olan müzakereci (deliberative) demokrasi yaklaşımı ise, Habermas'ın iletişimsel eylem kuramını temel almakta ve iletişime dayalı bir demokrasi anlayışı önermektedir. Habermas, toplumsal etkileşimi öne çıkartan ve uzlaşımsal normlarla yönlendirilen iletişimsel eylemin altını çizen kuramıyla, kamusal alanda “karşılıklılık” esasına dayanan iletişim biçimlerinin önemi üzerinde durmaktadır (Habermas, 2000, 2001; Benhabib, 1999).

² Başaran (2010: 263), alternatif medyanın özelliklerini şu şekilde belirtmiştir: “Daha eşitlikçi ve demokratik bir toplumsal yapılanmaya yönelik mücadelede yer almak, sunulan içeriğin politik, sosyal ve kültürel düzeylerde radikal olması, egemen medya tarafından bilerek görmezden gelinen, insan hayatının her alanına dair bilgiyi üretmeye katkı ve bu tür bilginin sunumu ve yaygın kullanıma girmesi için uygun bir platform sağlamak, bilgi üretim sürecinde hiyerarşik yapılanmaya karşı çıkmak ve profesyonel-amatör ayrımı yapmamak, içerik üretiminde ve sunumunda hiyerarşik yapılanmadan uzak, yatay, eşitlikçi ve katılımcı bir yapılanmaya sahip olmak, ticari olmamak, piyasa ilişkileri dışında olmak, ticari faaliyetlerle asla bağı olmadan kendi maliyetlerini karşılayabilmek, iletişim sürecinin ve bunun sonucunda üretilen bilginin ticarileşmesine karşı mücadele vermek.”

Kaynakça:

Başaran, F. (2010). “Yeni İletişim Teknolojileri, Alternatif İletişim Olanakları”, *Mülkiye*, Sayı: 269, Cilt: XXXIV, s.255-270.

- Benhabib, Ş. (1999). *Modernizm, Evrensellik ve Birey*, Çev. Mehmet Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bobbio, N. & Jacques T. (1982). *Gramsci ve Sivil Tolum*, Çev. Arda İpek, Kenan Somer, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Curran, J. (1997). “Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme”, *Medya, Kültür, Siyaset*, Süleyman İrvan (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Dursun, Ç. (2007). “Hak Haberciliğinin Doğası ve Olanacağı”, *İnsan Hakları Haberciliği* içinde, S. Alankuş (Haz.), İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları, s. 105-127.
- Erbaş, H., & Coşkun, M. K. (2007). “Sınıf Kimliğinden Kültürel Kimliğe: Fark/Kimlik Politikalarının Yükselişi”, *Fark/Kimlik-Sınıf*, Hayriye Erbaş (der.) içinde, EOS Yayınları, Ankara.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Çev. Süleyman İrvan, Ark Yayınları, Ankara.
- Gamson, W. A. & Wolfsfeld, G. (1993). “Movements and Media as Interacting Systems”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 528, No.1, p. 114-125.
- Glasgow University Media Group (1976). *Bad News*, Routledge&Kegan Paul Ltd., London.
- Golding, P & Murdock, G. (1997). “Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik”, *Medya, Kültür, Siyaset*, Süleyman İrvan (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı I-II*, Çev. Mustafa Tüzel, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Habermas, J. (2000). *Kamusalın Yapısal Dönüşümü*, Çev. Tanıl Bora-Mithat Sancar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hackett, Ro. A. & Carroll, W. K. (2004). “Critical Social Movements and Media Reform”, <http://www.sfu.ca/~hackett/CriticalSocialMovements.htm>, (Erişim tarihi: 05. 11. 2011).
- Hall, S. (1997). “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, *Medya, Kültür, Siyaset*, Süleyman İrvan (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Hall, S. (1999a). “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü”, *Medya, İktidar İdeoloji*, Mehmet Küçük (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Hall, S. (1999b). “Kültür, Medya ve İdeolojik Etki”, *Medya, İktidar İdeoloji*, Mehmet Küçük (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Halloran, J. D., Elliott, P. & Murdock, G. (1970). *Demonstrations and Communication: A Case Study*, Harmondsworth: Penguin Books.
- Hardt, H. (1999). “Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması”, *Medya, İktidar İdeoloji*, Mehmet Küçük (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Hardt, M. & Negri, A. (2011). “The Fight for 'Real Democracy' at the Heart of Occupy Wall Street”, <http://www.foreignaffairs.com/articles/136399/michael-hardt-and-antonio-negri/the-fight-for-real-democracy-at-the-heart-of-occupy-wall-street?page=show>, (Erişim tarihi: 11.10. 2011).
- İnal, A. (1996). *Haber Okumak*, Temuçin Yayınları, İstanbul.
- İnal, A. (1995). “Yazılı Basın Haberlerinde ‘Yapısal’ Yanlılık Sorunu”, *Toplum ve Bilim*, Sayı:67, s.111-135.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1990). *Hegemony & Socialist Strategy*, Verso, London-New York.

- McLeod, M. D. (1995). "Communicating deviance: The effects of television news coverage of social protest", *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, Volume 39, Issue 1, p. 4-19.
- Melucci, A. (2007). "Yeni Toplumsal Hareketler: Sosyolojik Bir Yanılgı Üzerine Düşünceler", *Fark/Kimlik, Sınıf*, Hayriye Erbaş (der.) içinde, EOS Yayınları, Ankara, s.87-104.
- Miliband, R. (1989). "Sınıf Siyaseti", *Birikim*, Sayı:5, s.28-31.
- Occupy Wall Street, <http://occupywallst.org/about/>, (Erişim tarihi: 06.11.2011).
- Phipps, K. & Szagala, K. (2007). "Social Movements and the News Media", *The McMaster Journal of Communication*, Volume 4, Issue 1, p.38-51.
- Reich, R. & Satz, D. (2011), "Ethics and Inequality", http://www.bostonreview.net/BR36.6/rob_reich_debra_satz_occupy_movement_future.php, (Erişim tarihi: 28.11.2011)
- Shomaker, P., & Reese, S. D. (1997). "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerine Etkisi", *Medya, Kültür, Siyaset*, Süleyman İrvan (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Smith, J., McCarthy, J.D., McPhail, C. & Augustyn, B. (2001). "From Protest to Agenda Building: Description Bias in Media Coverage of Protest Events in Washington, D.C.", *Social Forces*, 79(4): 1397-1423.
- Smith, W. (2011). "Civil Disobedience and the Public Sphere", *The Journal of Political Philosophy*: Volume 19, Number 2, pp. 145–166.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri, Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Uncu, B. A. (2011, Ekim 23). "Seattle'dan Wall Street'e", *Radikal İki*, s.9.
- Van Dijk, T. (1985). "Introduction: Discourse Analysis in (Mass) Communication Research", *Discourse and Communication*, Edited by Teun A. Van Dijk, Walter de Gruyter&Co., Germany.
- Van Dijk, T. (1986). "News Schemata", In: S. Greenbaum & Cooper, (Eds.) *Studying Writing. Linguistic approaches*, Beverly Hills, CA: Sage, pp. 155-186.
- Van Dijk, T. (1988a). *News as Discourse*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Van Dijk, T. (1988b). *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Van Dijk, T. (1999). "Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları", *Medya, İktidar, İdeoloji*, Mehmet Küçük (der.) içinde, Ark Yayınları, Ankara.
- Van Dijk, T. (2007). "Bir Söylem Olarak Haberin Disiplinler Arası Çözümlemesi", *Medya Metinlerini Çözümlemek*, Gülseren Şendur Atabek ve Ümit Atabek (der.) içinde, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Wallerstein, I. (2011, Oct. 15). "The Fantastic Success of Occupy Wall Street", <http://www.iwallerstein.com/fantastic-success-occupy-wall-street/>, Commentary No. 315.
- Yayla, A.(2004). *Siyasî Düşünce Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara.
- Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları*, Dipnot Yayınları, Ankara.